एकाइ 2 · सूचना तथा सञ्चार प्रविधि: ICT का साधन र इन्टरनेट

उत्तरकुञ्जिका · शिक्षकका लागि

पूर्णाङ्क 37

अङ्क विभाजनमा दिइएका बुँदाका आधारमा अङ्क दिनुहोस्। फरक शब्दमा लेखिएको भए पनि उही कुरा भनेको उत्तर सही मानिन्छ।

1 मुख्य शब्द

ज्ञान · 4

1. इनपुट उपकरण
2. PIN
3. टोनर
4. फ्युजर
5. राउटर
6. आइपी एड्रेस
7. सेटटप बक्स
8. URL

प्रत्येकको 0.5 अङ्क।

2 चित्रको नामाङ्कन

ज्ञान · 3

1. डिस्प्ले स्क्रिन सन्देश, विकल्प, मौज्दात देखाउँछ
2. किप्याड PIN, रकम, Enter, Cancel
3. नगद डिस्पेन्सर नोट गनेर दिन्छ
4. स्पिकर बोलेर निर्देशन, बिप
5. कार्ड रिडर कार्डको स्ट्राइप वा चिप पढ्छ
6. रसिद प्रिन्टर कारोबारको रसिद छाप्छ

प्रत्येकको 0.5 अङ्क।

3 बहुवैकल्पिक प्रश्न

i. **ख.** URL — ज्ञान · 1

URL (Uniform Resource Locator) वेबसाइटको आफ्नै ठेगाना हो। WWW भनेको वर्ल्ड वाइड वेब आफैँ हो; ब्राउजर वेबसाइट खोल्ने प्रोग्राम हो; वेबपेज वेबसाइटको एउटा पेज हो।

ii. **ग.** किप्याड — बोध · 1

किप्याडबाट PIN र रकमजस्ता सूचना मेसिनमा **भित्र** जान्छन्। रसिद प्रिन्टर, नगद डिस्पेन्सर र स्क्रिनबाट भने प्रयोगकर्तालाई केही न केही **बाहिर** दिइन्छ।

iii. **घ.** माथिका सबै — ज्ञान · 1

सेटटप बक्सले डिजिटल सिग्नल **प्राप्त गर्छ**, त्यसलाई चित्र र आवाजमा **डिकोड गर्छ** र टिभीमा **देखाउन** पठाउँछ: यी तीनओटै काम यसैले गर्छ।

iv. **ख.** पानाको सेतो भागबाट आएको प्रकाशले त्यहाँ ड्रमको चार्ज हटाउँछ, त्यसैले अक्षरको आकारमा मात्र चार्ज रहन्छ र त्यसले टोनर तान्छ — बोध · 1

ड्रमले अँध्यारोमा मात्र चार्ज राख्छ। सेतो कागजबाट परावर्तन भएको प्रकाश ड्रममा पर्छ र त्यहाँको चार्ज बगेर जान्छ। कालो अक्षरबाट भने लगभग कुनै प्रकाश परावर्तन हुँदैन। त्यसैले अक्षरको आकारमा चार्ज रहिरहन्छ। टोनरमा उल्टो चार्ज हुन्छ र उल्टो चार्जबिच आकर्षण हुन्छ।

v. **ख.** वेबसाइट नेपालमा दर्ता भएको हो भन्ने — प्रयोग · 1

.in भारतको र .jp जापानको देश कोड भएजस्तै **.np** नेपालको **देश कोड** हो। त्यसअघिको **.gov** ले वेबसाइट सरकारको हो भन्ने जनाउँछ। जडान सुरक्षित (कोडमा) छ भन्ने कुरा भने **https** को **s** ले जनाउँछ।

4 अति छोटो उत्तर

क. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · 1

✓ स्क्यानर लेखेमा।

ख. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · 1

✓ internet service provider (इन्टरनेट सेवा प्रदायक) लेखेमा।

ग. **अङ्क विभाजन** — बोध · 1

✓ फ्युजरका तातो रोलरले भर्खरै टोनरलाई पगालेर कागजमा टाँसेको हुन्छ भनी लेखेमा।

5 छोटो उत्तर

क. **अङ्क विभाजन** — बोध · 2

✓ कुनै एउटा फरक, जस्तै: प्रिन्टर आउटपुट उपकरण हो; स्क्यानर इनपुट उपकरण हो, लेखेमा।

✓ अर्को कुनै फरक, जस्तै: प्रिन्टरले सफ्टकपीलाई हार्डकपीमा बदल्छ; स्क्यानरले हार्डकपीलाई सफ्टकपीमा बदल्छ, लेखेमा।

ख. **अङ्क विभाजन** — बोध · 2

✓ कुनै एउटा फरक, जस्तै: सर्च इन्जिन इन्टरनेटमा जानकारी खोज्ने सफ्टवेयर प्रणाली हो; वेबसाइट एउटै ठेगानामा रहेका सम्बन्धित वेबपेजको सङ्ग्रह हो, लेखेमा।

✓ अर्को कुनै फरक, जस्तै: सर्च इन्जिनले अरबौँ वेबसाइटका पेज खोज्छ; वेबसाइटमा एउटा व्यक्ति वा संस्थाको जानकारी हुन्छ (जस्तै गुगल र www.moecdc.gov.np), लेखेमा।

ग. **अङ्क विभाजन** — ज्ञान · 2

✓ कुनै एउटा विशेषता, जस्तै: छिटो गतिको इन्टरनेट जडान दिन्छ, लेखेमा।

✓ अर्को कुनै विशेषता, जस्तै: इमेल ठेगाना दिन्छ; फिसिङ र मालवेयरबाट जोगाउँछ; वेबहोस्टिङ सेवा दिन्छ, लेखेमा।

घ. **अङ्क विभाजन** — प्रयोग · 2

✓ लुकाइएको क्यामेरा वा नजिकको मानिसले थिचेका बटन हेरिरहेको हुन सक्छ भनी लेखेमा।

✓ PIN थाहा पाउने मानिसले (कार्डको नक्कलसहित) खाताबाट पैसा निकाल्न सक्छ भनी लेखेमा।

6 लामो उत्तर

क. **उत्तर** — ज्ञान · 4

एटिएम (अटोमेटेड टेलर मेसिन) एउटा **इलेक्ट्रोमेकानिकल** मेसिन हो, अर्थात् कम्प्युटरले नियन्त्रण गर्ने र चल्ने भाग भएको उपकरण। यसले बैङ्कको टेलरबिनै स्वचालित **बैङ्किङ सेवा** दिन्छ। एटिएम बैङ्कको सर्भरसँग जोडिएको हुन्छ। यसमा इनपुट उपकरण (कार्ड रिडर, किप्याड) र आउटपुट उपकरण (स्क्रिन, स्पिकर, रसिद प्रिन्टर, नगद डिस्पेन्सर) हुन्छन्।
यसका कार्य: दिन होस् वा रात, जुनसुकै बेला नगद निकाल्ने, नगद जम्मा गर्ने, खाताको मौज्दात हेर्ने, खाताको छोटो विवरण दिने, बिल भुक्तानी गर्ने, एउटा खाताबाट अर्कोमा पैसा स्थानान्तरण गर्ने र PIN परिवर्तन गर्ने।

अङ्क विभाजन

✓ बैङ्कको सर्भरसँग जोडिएको र बैङ्क टेलरको काम आफैँ गर्ने इलेक्ट्रोमेकानिकल मेसिन हो भनी लेखेमा।

✓ कुनै एउटा कार्य, जस्तै: जुनसुकै बेला नगद निकाल्ने, लेखेमा।

✓ अर्को कुनै कार्य, जस्तै: नगद जम्मा गर्ने; मौज्दात हेर्ने वा छोटो विवरण लिने, लेखेमा।

✓ तेस्रो कुनै कार्य, जस्तै: बिल तिर्ने; पैसा ट्रान्सफर गर्ने; PIN बदल्ने, लेखेमा।

ख. **उत्तर** **बोध · 4**

सर्च इन्जिन इन्टरनेटमा भएका जानकारी खोजेर प्रयोगकर्ताले टाइप गरेका मुख्य शब्दका लागि सबैभन्दा उपयोगी वेबपेज देखाउने सफ्टवेयर प्रणाली हो। उदाहरण: Google, Bing, Yahoo, DuckDuckGo।
यो किन चाहिन्छ:

- इन्टरनेटमा अरबौँ वेबपेज छन्। हामीलाई चाहिएको जानकारी कुन वेबसाइटमा छ वा त्यसको ठेगाना के हो भन्ने प्रायः थाहा हुँदैन। सर्च इन्जिनमा केही मुख्य शब्द टाइप गरे पुग्छ।
- यसले समय बचाउँछ: नतिजा एक सेकेन्डभन्दा कम समयमा आउँछ।
- यसले सबैभन्दा उपयोगी नतिजा पहिले राखेर बढी ठ्याक्कै नतिजा दिन्छ र आधिकारिक स्रोत भेट्टाउन मदत गर्छ।

उदाहरणका लागि, ठेगाना थाहा नभए पनि पाठ्यक्रम विकास केन्द्रका पाठ्यपुस्तक भेट्टाउन हामी गुगलमा “Curriculum Development Centre” खोजेर नतिजाबाट moecdc.gov.np छान्छौँ।

अङ्क विभाजन

✓ इन्टरनेटमा भएका जानकारी खोजेर टाइप गरिएका मुख्य शब्दका लागि सबैभन्दा उपयोगी वेबपेज देखाउने सफ्टवेयर प्रणाली हो (जस्तै गुगल, बिङ) भनी लेखेमा।

✓ इन्टरनेटमा अरबौँ वेबपेज छन् र चाहिएको जानकारी कुन वेबसाइटमा छ वा त्यसको ठेगाना के हो भन्ने प्रायः थाहा हुँदैन भनी लेखेमा।

✓ यसले समय बचाउँछ र आधिकारिक स्रोतसहित सबैभन्दा उपयोगी नतिजा पहिले देखाउँछ भनी लेखेमा।

✓ उपयुक्त उदाहरण, जस्तै: “Curriculum Development Centre” खोजेर नतिजाबाट moecdc.gov.np छानेको, लेखेमा।

7 गणितीय समस्या

क. **उत्तर** **प्रयोग · 2**

जम्मा पेज = 30 × 6 = 180। समय = 180 ÷ 20 = 9 मिनेट।

अङ्क विभाजन

✓ जम्मा पेज = 30 × 6 = 180 निकालेमा।

✓ समय = 180 ÷ 20 = 9 मिनेट निकालेमा।

ख. **उत्तर** **प्रयोग · 2**

30 ÷ 0.5 = 60 घण्टा।

अङ्क विभाजन

✓ घण्टा = प्याकेजको डाटा ÷ प्रतिघण्टा खर्च हुने डाटा = 30 GB ÷ 0.5 GB राखेमा।

✓ 60 घण्टा निकालेमा।

8 सोच्नुहोस्

अङ्क विभाजन **उच्च दक्षता · 2**

✓ दुवै फोनमा पूरै सिग्नल आएकाले फोन वा राउटरबाट आउने रेडियो तरङ्गमा गडबडी छैन भनी लेखेमा।

✓ गडबडी तारयुक्त भागमा, अर्थात् ISP को नेटवर्क राउटरसम्म ल्याउने केबल (अप्टिकल फाइबर) वा ISP को सेवामै छ भनी लेखेमा।

9 क्रियाकलाप: मेरो दिनमा ICT (क्रियाकलाप 2.1)

(अङ्क नदिइने)

विद्यार्थीले पाउनुपर्ने नतिजा

जस्तै: मोबाइल फोन (दुवै: टचस्क्रिन र क्यामेराले सूचना भित्र लिन्छन्, स्क्रिन र स्पिकरले बाहिर दिन्छन्) फोन गर्न, सन्देश पठाउन र अनलाइन कक्षाका लागि; सेटटप बक्ससहितको टेलिभिजन (आउटपुट) समाचार र कार्यक्रमका लागि; रेडियो (आउटपुट) समाचार र गीतका लागि; प्रिन्टर (आउटपुट) गृहकार्य छाप्न; वाइफाइ राउटर (दुवै: डाटा भित्र र बाहिर पठाउँछ) उपकरणलाई इन्टरनेटमा जोड्न; एटिएम (दुवै) नगद निकाल्न।

तहअनुसार अङ्क	ज्ञान	बोध	प्रयोग	उच्च दक्षता	**जम्मा**
अङ्क	17	11	7	2	**37**

एकाइ 2 · सूचना तथा सञ्चार प्रविधि: अनलाइन सुरक्षा र नयाँ प्रविधि

उत्तरकुञ्जिका · शिक्षकका लागि

पूर्णाङ्क 37

अङ्क विभाजनमा दिइएका बुँदाका आधारमा अङ्क दिनुहोस्। फरक शब्दमा लेखिएको भए पनि उही कुरा भनेको उत्तर सही मानिन्छ।

1 मुख्य शब्द

ज्ञान · 4

1. ब्लग
2. फिसिङ
3. ह्याकिङ
4. मालवेयर
5. फायरवाल
6. रोबोटिक्स
7. भर्चुअल वास्तविकता
8. क्लाउड कम्प्युटिङ

प्रत्येकको 0.5 अङ्क।

2 जोडा मिलाउनुहोस्

ज्ञान · 3

1. पहिचान चोरी → **ङ.** कसैको व्यक्तिगत जानकारी प्रयोग गरेर आफूलाई उही भनी बहाना गर्नु
2. साइबर बुलिङ → **क.** सामाजिक सञ्जाल वा सन्देशबाट कसैलाई धम्क्याउनु वा अपमान गर्नु
3. बोटनेट → **च.** मालवेयरले लुकेर कब्जा गरेका कम्प्युटरको नेटवर्क
4. दुई चरणको प्रमाणीकरण → **ग.** पासवर्डका साथै फोनमा पठाइएको कोड पनि माग्ने व्यवस्था
5. सङ्कीर्ण AI → **घ.** एउटा निश्चित कामका लागि मात्र बनाइएको AI
6. च्याटबोट → **छ.** साधारण भाषामा मानिससँग कुराकानी गर्ने प्रोग्राम

प्रत्येकको 0.5 अङ्क।

3 बहुवैकल्पिक प्रश्न

i. **ख.** साइबर बुलिङ — ज्ञान · 1

यो **साइबर बुलिङ** हो। पहिचान चोरी भनेको आफूलाई अरू कोही भनी बहाना गर्नु हो; ह्याकिङ भनेको अनुमतिबिना प्रणालीभित्र पस्नु हो।

ii. **ग.** पहिचान चोरी — प्रयोग · 1

यहाँ अर्काको व्यक्तिगत जानकारी प्रयोग गरेर **आफूलाई उही व्यक्ति भनी** अरूलाई ठगिएको छ: यो पहिचान चोरी हो। (साँच्चैको खाताभित्रै पसेको भए त्यो ह्याकिङ पनि हुन्थ्यो।)

iii. **ख.** आर्टिफिसियल इन्टेलिजेन्स — ज्ञान · 1

आर्टिफिसियल इन्टेलिजेन्स (कृत्रिम बुद्धिमत्ता) मानिसको बुद्धि चाहिने काम गर्न सक्ने मेसिनको प्रविधि हो। रोबोटिक्स काम गर्ने मेसिन बनाउने शाखा हो; VR बनावटी संसार देखाउने प्रविधि हो; गुगल प्लस एउटा सामाजिक सञ्जाल थियो (सन् 2019 मा बन्द भयो)।

iv. **क.** सङ्कीर्ण (कमजोर) AI — प्रयोग · 1

यसले बिरुवा चिन्ने **एउटा काम** मात्र गर्छ। त्यसैले आज प्रयोगमा रहेका सबै AI जस्तै यो पनि **सङ्कीर्ण AI** हो। सामान्य AI ले भने मानिसले गर्न सक्ने जुनसुकै काम सिक्न सक्थ्यो।

v. **ख.** ग्लोबल स्केल — बोध · 1

ग्लोबल स्केल: थप सर्भर प्रयोग गरेरै क्लाउड सेवाले संसारभरिका प्रयोगकर्तालाई सेवा दिन सक्छ। अप्रत्याशित लागत बेफाइदा हो; माइग्रेसन (क्लाउडमा सार्नु) र सुशासन (व्यवस्थापन गर्नु) गर्नुपर्ने काम हुन्, फाइदा होइनन्।

4 अति छोटो उत्तर

क. **अङ्क विभाजन** ज्ञान • 1

✓ कम्प्युटर भाइरस लेखेमा।

ख. **अङ्क विभाजन** ज्ञान • 1

✓ इलेक्ट्रोनिक लेनदेन ऐन, 2063 लेखेमा।

ग. **अङ्क विभाजन** बोध • 1

✓ भरोसा गरिने स्रोत (बैङ्क) बाट आएजस्तो बनाएर झुक्याई व्यक्तिगत जानकारी (PIN) लिन खोज्ने भएकाले भनी लेखेमा।

5 छोटो उत्तर

क. **अङ्क विभाजन** बोध • 2

✓ कुनै एउटा फरक, जस्तै: आचारसंहिता नैतिक दिशानिर्देशको सङ्ग्रह हो; साइबर कानुन सरकारले बनाएको कानुन हो, लेखेमा।

✓ अर्को कुनै फरक, जस्तै: आचारसंहिताले के ठिक र के बेठिक भन्छ र यसको उल्लङ्घनमा सधैँ सजाय हुँदैन; साइबर कानुनले के कानुनी र के गैरकानुनी भन्छ र उल्लङ्घन गर्नेलाई कैद वा जरिमाना हुन्छ, लेखेमा।

ख. **अङ्क विभाजन** ज्ञान • 2

✓ इन्टरनेटमार्फत टाढाका डाटा सेन्टरका सर्भर प्रयोग गरी डाटा र प्रोग्राम भण्डारण, व्यवस्थापन र प्रशोधन गर्नु, जसले गर्दा जहाँबाट पनि प्रयोग गर्न सकिन्छ भनी लेखेमा।

✓ कुनै एउटा सेवा, जस्तै: फाइल र फोटोको भण्डारण (Google Drive, iCloud); इन्टरनेटबाट सफ्टवेयर (Gmail, Google Docs), लेखेमा।

ग. **अङ्क विभाजन** बोध • 2

✓ स्क्रिनबाट धेरै निलो प्रकाश निस्कन्छ भनी लेखेमा।

✓ निलो प्रकाशले राति निद्रा लगाउने हर्मोन मेलाटोनिन बन्न दिँदैन भनी लेखेमा।

घ. **अङ्क विभाजन** प्रयोग • 2

✓ पृथ्वी र मङ्गलबिच रेडियो सिग्नल पुग्न करिब 3 देखि 22 मिनेट लाग्छ भनी लेखेमा।

✓ चालकले चट्टान देख्दासम्म रोभर त्यसमा ठोकिइसक्ने भएकाले यसलाई प्रोग्राम पठाइन्छ र यसले आफैँ बाटो भेट्टाउँछ भनी लेखेमा।

6 लामो उत्तर

क. **उत्तर** **ज्ञान · 4**

कम्प्युटर, फोन, नेटवर्क वा इन्टरनेटमार्फत गरिने र कुनै व्यक्ति, समूह वा सरकारको धन, प्रतिष्ठा वा मानसिक स्वास्थ्यमा हानि पुऱ्याउने अपराधलाई साइबर अपराध भनिन्छ। यसलाई कम्प्युटर अपराध पनि भनिन्छ।
यसका रूप:

- **पहिचान चोरी:** कसैको व्यक्तिगत जानकारी प्रयोग गरेर आफूलाई उही भनी बहाना गर्नु र उसबाट चोर्नु।
- **साइबर आतङ्कवाद:** गम्भीर हानि पुऱ्याउन, डर देखाउन वा जबरजस्ती पैसा असुल्न कम्प्युटरमार्फत गरिने आक्रमण।
- **साइबर बुलिङ:** इलेक्ट्रोनिक माध्यमबाट कसैलाई धम्क्याउनु, हैरान पार्नु वा अपमान गर्नु।
- **ह्याकिङ:** अनुमतिबिना कम्प्युटर, वेबसाइट वा नेटवर्कभित्र पस्नु वा त्यसलाई बन्द गर्नु।
- **मान हानि:** कसैको प्रतिष्ठामा हानि पुऱ्याउने झुटा कुरा पोस्ट गर्नु।
- अरू: अश्लील सामग्री फैलाउनु, अनलाइन उत्पीडन, घृणा फैलाउनु, आतङ्कवादलाई उक्साउनु र बालबालिकाविरुद्धका अपराध।

अङ्क विभाजन

✓ कम्प्युटर, फोन, नेटवर्क वा इन्टरनेटमार्फत गरिने र व्यक्ति, समूह वा सरकारलाई हानि पुऱ्याउने अपराध भनी लेखेमा।

✓ कुनै एउटा रूप, व्याख्यासहित, जस्तै: पहिचान चोरी, अर्थात् कसैको व्यक्तिगत जानकारी प्रयोग गरेर आफूलाई उही भनी बहाना गर्नु, लेखेमा।

✓ अर्को कुनै रूप, जस्तै: साइबर बुलिङ, अर्थात् इलेक्ट्रोनिक माध्यमबाट कसैलाई धम्क्याउनु वा अपमान गर्नु, लेखेमा।

✓ तेस्रो कुनै रूप, जस्तै: ह्याकिङ, अर्थात् अनुमतिबिना कम्प्युटर वा नेटवर्कभित्र पस्नु; वा साइबर आतङ्कवाद; वा मान हानि, लेखेमा।

ख. **उत्तर** **बोध · 4**

खतरा:

- **मालवेयर** (भाइरस, वर्म, ट्रोजन हर्स, स्पाइवेयर): यसले जानकारी चोर्छ, फाइल बिगार्छ वा कम्प्युटरलाई आफ्नो नियन्त्रणमा लिन्छ।
- **फिसिङ:** मानिसलाई झुक्याएर पासवर्ड, PIN वा कार्ड नम्बर लिने नक्कली सन्देश।
- **पहिचान चोरी:** कसैको नाममा ठगी गर्न उसको व्यक्तिगत जानकारी चोर्नु।
- **ह्याकिङ:** अनुमतिबिना कम्प्युटर वा नेटवर्कभित्र पस्नु।
- **बोटनेट:** ठुला आक्रमणमा प्रयोग गरिने, कब्जा गरिएका कम्प्युटरको नेटवर्क।

बच्ने उपाय:

- बलियो र हरेक खातामा फरक पासवर्ड प्रयोग गर्नुपर्छ र दुई चरणको प्रमाणीकरण अन गर्नुपर्छ।
- अपरेटिङ सिस्टम र एपलाई अपडेट गरिराख्नुपर्छ।
- भरपर्दो एन्टिभाइरस सफ्टवेयर र फायरवाल प्रयोग गर्नुपर्छ।
- महत्त्वपूर्ण डाटाको नियमित ब्याकअप राख्नुपर्छ।
- शङ्कास्पद इमेल, लिङ्क वा फाइल खोल्नुहुँदैन र PIN वा OTP कहिल्यै कसैलाई दिनुहुँदैन।

अङ्क विभाजन

✓ कुनै एउटा खतरा, जस्तै: जानकारी चोर्ने वा फाइल बिगार्ने मालवेयर (भाइरस, वर्म, ट्रोजन हर्स, स्पाइवेयर), लेखेमा।

✓ अर्को कुनै खतरा, जस्तै: फिसिङ; पहिचान चोरी; ह्याकिङ; बोटनेट, लेखेमा।

✓ बच्ने कुनै एउटा उपाय, जस्तै: दुई चरणको प्रमाणीकरणसहित बलियो र फरक फरक पासवर्ड, लेखेमा।

✓ अर्को कुनै उपाय, जस्तै: सफ्टवेयर अपडेट; एन्टिभाइरस र फायरवाल; ब्याकअप; शङ्कास्पद लिङ्क वा फाइल नखोल्ने, लेखेमा।

7 गणितीय समस्या

क. **उत्तर** प्रयोग · 2

10 × 10 × 10 × 10 = 10,000 PIN। चोरले 10,000 मध्ये 3 ओटा, अर्थात् 3/10,000 (0.03%) मात्र प्रयास गर्न सक्छ।

अङ्क विभाजन

✓ 10 × 10 × 10 × 10 = 10,000 PIN निकालेमा।

✓ 10,000 मध्ये 3 (3/10,000 वा 0.03%) निकालेमा।

ख. **उत्तर** प्रयोग · 2

समय = 54,000,000 ÷ 300,000 = 180 s = 3 मिनेट।

अङ्क विभाजन

✓ समय = दुरी ÷ वेग = 54,000,000 km ÷ 300,000 km/s राखेमा।

✓ 180 s, अर्थात् 3 मिनेट निकालेमा।

8 सोच्नुहोस्

उत्तर उच्च दक्षता · 2

भरोसा गर्नुहुँदैन। च्याटबोटले आफूले पढेका कुराका ढाँचाबाट **सही जस्तो सुनिने** जवाफ बनाउँछ। कहिलेकाहीँ यसले गलत कुरा पनि भन्छ र तथ्य तथा स्रोतसमेत आफैँ बनाउँछ। त्यसैले महत्त्वपूर्ण तथ्य पाठ्यपुस्तक, शिक्षक वा आधिकारिक वेबसाइटजस्ता भरपर्दो स्रोतमा जाँच्नुपर्छ। AI लाई गृहकार्य लेख्न लगाउँदा केही पनि सिकिँदैन। प्रयोग नै गर्ने भए अड्किएको कुरा बुझ्न मात्र प्रयोग गर्नुपर्छ र काम आफैँ गर्नुपर्छ।

अङ्क विभाजन

✓ भरोसा गर्नुहुँदैन: च्याटबोटले ढाँचाका आधारमा सही जस्तो सुनिने जवाफ बनाउँछ र कहिलेकाहीँ गलत तथ्य भन्छ वा स्रोत नै बनाउँछ भनी लेखेमा।

✓ महत्त्वपूर्ण तथ्य भरपर्दो स्रोत (पाठ्यपुस्तक, शिक्षक, आधिकारिक वेबसाइट) मा जाँच्नुपर्छ भनी लेखेमा।

9 क्रियाकलाप: गर्न हुने र गर्न नहुने कार्य (क्रियाकलाप 2.10)

(अङ्क नदिइने)

विद्यार्थीले पाउनुपर्ने नतिजा

जस्तै: बलियो पासवर्ड प्रयोग गरी गोप्य राख्ने / अरूको खाता चलाउने वा अरूका सन्देश पढ्ने काम नगर्ने; प्रयोग गरेका चित्र र पाठको स्रोत उल्लेख गर्ने / हल्ला फैलाउने वा कसैको चित्त दुखाउने कुरा पोस्ट नगर्ने; साझा कम्प्युटरमा खाताबाट लगआउट गर्ने / अपरिचितबाट आएका फाइल वा लिङ्क नखोल्ने; एन्टिभाइरस अन र सफ्टवेयर अपडेट राख्ने / भाइरस वा पाइरेटेड सफ्टवेयर बनाउने, फैलाउने वा इन्स्टल नगर्ने।

तहअनुसार अङ्क	ज्ञान	बोध	प्रयोग	उच्च दक्षता	**जम्मा**
अङ्क	17	10	8	2	**37**